

MINNELIJKE SCHULDBEMIDDELING: BEVINDINGEN EN AANBEVELINGEN

November
2022

Standpunt van de organisaties actief in de strijd tegen
overmatige schuldenlast en armoede

Opgesteld door:

In partnerschap met:

MINNELIJKE Inhoudsopgave

SCHULDBEMIDDELING

SAMENVATTING	3
DE MINNELIJKE SCHULDBEMIDDELING - CONTEXT	5
1. Definitie van schuldbemiddeling en wettelijk kader	5
2. Bevoegdheid tot uitoefening	5
3. Erkenning en subsidiëring van erkende openbare of particuliere instellingen	6
4. De collectieve schuldenregeling	6
DE MINNELIJKE SCHULDBEMIDDELING – BEVINDINGEN	7
EEN VERSTERKING VAN DE ACTUELE MINNELIJKE SCHULDBEMIDDELING – VOORSTELLEN	10
1. Eisen inzake opleiding en onpartijdigheid	11
2. Toegang tot de procedure	13
3. Opening van het dossier	14
4. Eerste gesprek(ken)	15
5. Contact met de schuldeisers en ontvangst van de aangiften van schuldvordering	16
6. Controle van de gegrondheid van de schulden en de afrekeningen	17
7. Opstellen van een afbetalingsplan	18
8. Onderhandelen	19
9. Uitvoering en opvolging	20
10. Tot slot	22

Samenvatting

Heel wat mensen krijgen te maken met een minder of meer grote situatie van **schuldoverlast**. Die kan het gevolg zijn van een tegenslag of ongeluk, een te laag inkomen, de meer en meer stijgende noodzakelijke uitgaven...

Om uit deze problematische situatie te raken, kunnen mensen met schulden zich kosteloos wenden tot (gewestelijk) **erkende instellingen voor schuldbemiddeling**, die een globale aanpak hanteren (juridische en sociale begeleiding). Deze instellingen hebben **meer dan dertig jaar ervaring** op dit vlak.

Invorderaars, zoals gerechtsdeurwaarders, advocaten en incassobureaus, lanceerden het afgelopen jaar verschillende voorstellen om de strijd aan te binden tegen overmatige schuldenlast van particulieren (schuldboosting, MyTrustO, ...).

Het Steunpunt Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Observatorium van Krediet en Schuldenlast, het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding en SAM, steunpunt Mens en Samenleving analyseerden die verschillende projecten. Deze voorstellen hebben weliswaar hun bestaansrecht, maar houden onvoldoende rekening met de essentiële aspecten van de minnelijke schuldbemiddeling, die reeds jaren haar kwaliteiten bewijst. Niettemin zijn wij van oordeel dat op federaal niveau een aantal **instrumenten en wetsaanpassingen** nodig zijn om schuldenaars in financiële moeilijkheden beter te ondersteunen en het statuut en de erkenning van de minnelijke schuldbemiddelaar te versterken.

Wij pleiten in het bijzonder voor de volgende **aanpassingen**:

1. Verplicht erkenning en opleiding voor alle minnelijke schuldbemiddelaars en leg hun een plicht tot onpartijdigheid op;
2. Leg bij koninklijk besluit modeldocumenten vast:
 - a. Een modeldocument met de minimuminformatie die moet worden verstrekt aan een schuldenaar die een beroep wenst te doen op de minnelijke schuldbemiddeling;
 - b. Een verplicht te gebruiken modeldocument met een gestandaardiseerd budgetrooster;
 - c. Een modelovereenkomst met de rechten en plichten van elke partij;
 - d. Een modelbrief aan de schuldeisers met de vraag om binnen de maand de volgende zaken toe te zenden: een per kostenpost uitgesplitste aangifte van schuldvordering, een overzicht van de al door de schuldenaar verrichte betalingen en alle bewijsstukken die de schuld staven;
 - e. Een modelvoorstel tot minnelijke regeling van de schuld. Het voorstel vermeldt het totale bedrag van de schuld en het bedrag dat beschikbaar is voor de aflossing van de schuld. Het bevat ook het verzoek om binnen de 15 dagen akkoord te gaan of bezwaar te maken;
 - f. Een modeldocument om het dossier af te sluiten. Het bevat de identiteit van de schuldeisers, het opgestelde budgetplan en de betalingsvoorwaarden van de schuldeisers.

3. Bepaal dat bemiddeling kosteloos is of op zijn minst gebeurt tegen wettelijk vastgestelde minimale tarieven.
4. Verleen de minnelijke schuldbemiddelaar toegang tot de gegevens die op naam van een schuldenaar in het Centraal Bestand van Beslagberichten (CBB) zijn opgenomen en stel hem in staat om er zo nodig een bericht van minnelijke schuldbemiddeling in te laten registreren.
5. Bepaal dat na de registratie in het CBB van een bericht van minnelijke schuldbemiddeling aan de schuldeisers een periode van uitstel van betaling van minimum 4 maanden wordt opgelegd. De lopende maatregelen van tenuitvoerlegging worden opgeschort, nieuwe maatregelen van tenuitvoerlegging worden verboden en de verjaringstermijn wordt opgeschort.
6. Verplicht alle schuldbemiddelaars om de wettigheid van de schuldvorderingen en de gegrondheid van de afrekening na te gaan.
7. Maak het mogelijk om een zaak voor de rechter te brengen wanneer ten minste één schuldeiser niet akkoord gaat met het voorgesteld afbetaalplan¹, en stel de rechter in staat om hetzij:
 - a. Aanvullende informatie te vragen;
 - b. Het verzoek af te wijzen;
 - c. Het afbetalingsplan op te leggen aan de "weigerende" schuldeiser(s);
 - d. De onderhandelingen tussen de schuldenaar, de bemiddelaar en de weigerende schuldeiser(s) te hervatten;
 - e. [Als de arbeidsrechtbank bevoegd is] de schuldenaar die dit wenst tot de collectieve schuldenregeling toe te laten als hij aan de voorwaarden voldoet en er uitdrukkelijk mee instemt, en een gerechtelijke bemiddelaar aan te stellen.
8. Bepaal dat een modeldocument ter afsluiting van het dossier aan de schuldenaar en de schuldeisers wordt toegezonden met een herinnering dat de bemiddelaar moet worden ingelicht in geval van moeilijkheden tijdens de uitvoering van het afbetalingsplan, voordat een hervatting van de invordering kan plaatsvinden.

¹ De afwezigheid van een tijdig antwoord door de schuldeiser wordt gelijkgesteld met de afwezigheid van een akkoord.

De minnelijke schuldbemiddeling - Context

1. Definitie van schuldbemiddeling en wettelijk kader

Op **federaal** niveau is het Wetboek van Economisch Recht (WER) het enige wettelijke kader dat de uitoefening van de minnelijke schuldbemiddeling definieert en regelt.

Het WER **definieert** de schuldbemiddeling als "de dienstverlening, met uitsluiting van het sluiten van een kredietovereenkomst, met het oog op het tot stand brengen van een regeling omtrent de wijze van betaling van de schuldenlast die geheel of ten dele uit een of meer kredietovereenkomsten voortvloeit"².

In de praktijk bestaat het **doel** van de minnelijke schuldbemiddeling (en de collectieve schuldenregeling) erin al de schulden van een schuldenaar af te lossen en hem en zijn gezin in staat te stellen een leven te leiden in overeenstemming met de menselijke waardigheid. Daartoe onderzoekt de schuldbemiddelaar de financiële, budgettaire en sociale situatie van de betrokkene en onderhandelt hij met alle schuldeisers over de betalingsvoorwaarden om een aflossing van de schulden mogelijk te maken met eerbiediging van de menselijke waardigheid.

2. Bevoegdheid tot uitoefening

Naast deze definitie bevat het WER één artikel³ dat de **praktijk van schuldbemiddeling verbiedt, tenzij** voor de volgende beroepscategorieën⁴:

- Erkende overheidsinstellingen of particuliere instellingen;
- Advocaten, ministeriële ambtenaren of een gerechtelijk mandataris in de uitoefening van zijn beroep of zijn ambt.

Schuldbemiddeling wordt voornamelijk uitgeoefend door de **instellingen erkend voor schuldbemiddeling**, die erkende openbare (OCMW, vereniging van OCMW's, ...) of particuliere (VZW, CAW, ...) instellingen zijn (in deze nota IESB's genoemd).

Deze instellingen worden **erkend** door de regionale overheden en moeten voldoen aan een reeks **eisen** om de kwaliteit van de dienstverlening aan de burger te garanderen (multidisciplinaire teams bestaande uit maatschappelijk werkers en juristen, opleidingsverplichtingen, enz.)

² Art. I.9, 55° WER. Deze definitie was oorspronkelijk opgenomen in artikel 1, 13° van de wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet.

³ Art. VII.115 WER

⁴ Art. VII.115 WER (oud art. 67 van de wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet).

Advocaten, ministeriële ambtenaren en gerechtelijke mandatarissen zijn niet onderworpen aan vereisten inzake erkenning, opleiding of toezicht.

3. Erkenning en subsidiëring van erkende openbare of particuliere instellingen

De **voorwaarden** voor de erkenning en subsidiëring worden vastgesteld door de regionale overheden. Ze zijn niet gelijk in de verschillende gewesten.

De tabel in bijlage vat deze voorwaarden samen en geeft enkele kenmerken van de erkende instellingen weer.

4. De collectieve schuldenregeling

Er bestaat nog een andere procedure om het probleem van de overmatige schuldenlast van een persoon aan te pakken: de **collectieve schuldenregeling** (CSR).

Dat is een **gerechtelijke procedure** die bij de arbeidsrechtbank wordt ingeleid. De CSR heeft hetzelfde doel als de minnelijke schuldbemiddeling met dit verschil dat de toegangsvoorwaarden tot een CSR veel restrictiever zijn (de **schuldenlast** moet **structureel en duurzaam** zijn, **ondernemers** komen niet in aanmerking, de verzoeker mag niet kennelijk zijn onvermogen bewerkstelligd hebben, ...). En ook: na een herroeping van een CSR mag de verzoeker 5 jaar lang geen nieuwe procedure meer aanvragen.

Deze procedure is onderworpen aan een **specifiek wettelijk kader** (artikel 1675/2 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek). Het inkomen van de schuldenaar wordt geïnd door een (gerechtelijke) schuldbemiddelaar⁵ die aangesteld is door de arbeidsrechtbank. Die schuldbemiddelaar heeft zes maanden de tijd (verlengbaar) om een ontwerp van minnelijke aanzuiveringsregeling voor te stellen met een maximale looptijd van zeven jaar. Als dat niet lukt, kan de rechtbank een gerechtelijke aanzuiveringsregeling opleggen met een maximale looptijd van vijf jaar. De schuldenaar moet vooraf toestemming van de rechter krijgen voor elke handeling die buiten het normale beheer van zijn vermogen valt.

Vergeleken met de minnelijke schuldbemiddeling is de CSR een procedure die meer beperkingen oplegt en duurder uitvalt en daarom voorbehouden voor personen die in een situatie van blijvende schuldoverlast verkeren. De CSR maakt het mogelijk om, indien nodig, schulden geheel of gedeeltelijk kwijt te schelden aan het einde van de regeling.

⁵ De schuldbemiddelaar betaalt de schuldenaar een bedrag uit dat hem in staat stelt een leven te leiden in overeenstemming met de menselijke waardigheid.

De minnelijke schuldbemiddeling – Bevindingen 6

Uit verschillende enquêtes in de drie gewesten over een hervorming van de middelen in de strijd tegen overmatige schuldenlast, blijkt dat de meeste IESB's geen voorstander zijn van een nieuwe intermediaire procedure tussen de minnelijke schuldbemiddeling en de CSR.

In plaats daarvan pleit de sector voor een **versterking** van het bestaande proces van minnelijke schuldbemiddeling. Ze benadrukken de voordelen van de minnelijke schuldbemiddeling zoals die vandaag wordt toegepast.

De huidige minnelijke schuldbemiddeling biedt tal van voordelen:

- De procedure is **kosteloos** als de schuldenaar zich tot een erkende dienst wendt. Schuldbemiddeling is begin jaren negentig door de wetgever geregeld, juist om te voorkomen dat gezinnen in financiële moeilijkheden worden opgezadeld met bijkomende kosten. Gezinnen die een schuldbemiddelaar moeten betalen, zouden vaak geen geld meer overhouden om hun schuldeisers terug te betalen.
- De minnelijke schuldbemiddeling biedt veel **flexibiliteit** voor de onderhandeling van de schulden. Bemiddelaars kunnen creatief te zijn en hebben tal van opties voor de regeling van de schulden. Ze kunnen hun werkmethode aanpassen aan diverse situaties bij schuldenaars en schuldeisers,
- De **positie van de bemiddelaar als derde partij** combineert neutraliteit, onafhankelijkheid en onpartijdigheid. Dat maakt het mogelijk de dialoog tussen de partijen te herstellen (waar het vertrouwen vaak weg is), en te streven naar terugbetaling van de schulden, herstel van het vertrouwen van de schuldeisers in de naleving van de voorgestelde schuldenregeling, en motivatie van de schuldenaar om zijn verbintenissen na te komen.
- De schuldenaar krijgt een **aangepaste ("op maat"), regelmatige en kosteloze begeleiding** aangeboden. Die begeleiding op lange termijn wordt verzekerd door een professional met een opleiding als maatschappelijk assistent en

⁶ Zie C. JEANMART, *Médiation de dettes amiable : points forts et obstacles. Résultats d'enquête auprès des SMD et des centres de référence wallons*, Observatorium voor Krediet en Schuldenlast, Marchienne-au-Pont, 2021: <https://observatoire-credit.be/storage/2198/Obstacles-%C3%A0-la-r%C3%A9ussite-d%27une-m%C3%A9diation-de-dettes-amiable---Enqu%C3%AAte-aupr%C3%A8s-des-SMD-wallons.pdf>. Zie eveneens SAM, steunpunt Mens en Samenleving; *Werken aan een betere aanpak van schulden*, punt 6.2.2. 'De mogelijkheid om een 'bericht van schuldbemiddeling' op te maken voor de erkende instellingen voor schuldbemiddeling (en andere actoren die aan schuldbemiddeling mogen doen) met wettelijke gevolgen' en punt 6.2.3. 'Geef de erkende instellingen voor schuldbemiddeling de mogelijkheid om een 'dwangakkoord' door de rechter te laten opleggen': [https://www.samvzw.be/sites/default/files/2020-01/Werken aan een betere aanpak van schulden SAMvzw 15 april 2019 1 0.pdf](https://www.samvzw.be/sites/default/files/2020-01/Werken%20aan%20een%20betere%20aanpak%20van%20schulden%20SAMvzw%2015%20april%202019%201%200.pdf)

gespecialiseerd in schuldbemiddeling. Die staat de schuldenaar en zijn gezin gedurende het hele proces bij.

- Er is aandacht voor **het geheel van de problemen** van de schuldenaar (gezinssituatie, sociaal, beroepssituatie, enz.). De minnelijke schuldbemiddeling beperkt zich niet tot de financiële aspecten en maakt het mogelijk algemene preventieve steun te bieden om "terugval" te voorkomen.
- De schuldenaar wordt **geresponsabiliseerd** en behoudt zijn **autonomie**. In tegenstelling tot in een CSR behoudt de schuldenaar in minnelijke schuldbemiddeling zijn autonomie en de controle over zijn inkomen en de aflossing van zijn schulden. De schuldenaar is veel meer betrokken en "actief" dan in een CSR.
- De bemiddelaar is **nabij**. Schuldbemiddeling door een erkende dienst garandeert een laagdrempelige toegang⁷ tot de schuldbemiddelaar. De meeste bemiddelaars benadrukken het "menselijke" aspect van de aangeboden begeleiding.
- Minnelijke schuldbemiddeling bevindt zich **buiten een justitieel kader**, wat een grotere flexibiliteit biedt. Het brengt ook minder beperkingen en kosten mee dan contacten met het gerecht.
- De schuldeisers krijgen doorgaans **hogere bedragen terugbetaald** bij een minnelijke schuldbemiddeling dan in een CSR.
- De bemiddelaar moet de **sociale rechten van de schuldenaar** en mogelijke financiële steunmaatregelen nagaan om de situatie van de schuldenaar te verbeteren. Enkel professionals uit de sociale sector hebben die bevoegdheid.
- Er is **geen maximumduur** voor de aanzuiveringsregeling, die normaal de volledige aflossing van de schulden beoogt.

Tegelijk zijn er enkele facultatieve instrumenten en regelingen waarmee minnelijke schuldbemiddelaars problematische situaties in bepaalde dossiers zouden kunnen oplossen. Zij stuiten op de volgende specifieke moeilijkheden :

- **Weigeren** van het door de bemiddelaar voorgestelde **afbetalingsvoorstel**. Zelfs wanneer het om slechts één schuldeiser gaat, ondermijnt een weigering vaak de voortzetting van de bemiddeling. Bemiddelaars worden ook geconfronteerd met starre eisen van sommige schuldeisers (in te vullen formulieren, aanzuiveringsregelingen met een looptijd van meer dan x maanden worden niet aanvaard, enz.)
- Schuldeisers **werken niet mee** tijdens het onderhandelingsproces. In het kader van de minnelijke schuldbemiddeling is de schuldeiser niet verplicht aan de onderhandeling deel te nemen. Sommige schuldeisers reageren dan ook niet op de brieven van de bemiddelaar, wat het opstellen van een afbetalingsvoorstel bemoeilijkt. Anderen sturen onvolledige documenten, waardoor het onmogelijk wordt de situatie van de schuldenaar volledig in kaart te brengen. Nog anderen reageren niet, innen de voorgestelde betalingen, maar gaan toch door met de maatregelen van gedwongen tenuitvoerlegging (met extra kosten tot gevolg).

⁷ De meeste 'IESB's zijn immers gemakkelijk toegankelijk voor schuldenaars. Als gevolg van onderfinanciering of gebrek aan middelen in de sector moeten sommige diensten echter werken met wachtlijsten die vrij lang kunnen zijn. Het is daarom van belang om de financiering van de sector van de minnelijke schuldbemiddeling te herzien.

- Schuldeisers **leven de afspraken op langere termijn niet na**. Sommige schuldeisers beslissen tijdens de uitvoering van de regeling om de aangegane verbintenis niet na te komen en de gerechtelijke vervolgingen te hervatten.
- Schuldeisers **respecteren het specifieke statuut van de IESB niet**. Minnelijke schuldbemiddelaars krijgen te maken met schuldeisers die hun specifieke statuut (van neutrale bemiddelaar) niet begrijpen. Schuldeisers verwarren hen met eerstelijns maatschappelijk assistenten of met "verdedigers" van de rechten van de schuldenaar. Zij zijn dan niet geneigd te onderhandelen. Een meerderheid van de IESB's vraagt de invoering van een duidelijk en welomschreven statuut van de minnelijke schuldbemiddelaar, waardoor die zich kan onderscheiden van andere professionals in de sociale sector.
- Er **ontbreekt een minimaal wettelijk kader** voor minnelijke schuldbemiddeling. De minnelijke schuldbemiddelaar heeft geen specifiek statuut, zijn minimale opdrachten zijn niet vastgelegd en er is geen termijn (moratorium) bepaald waarbinnen de schuldsituatie van de schuldenaar moet worden geëvalueerd. De tussenkomst van de minnelijke schuldbemiddelaar heeft geen rechtsgevolgen, noch voor de schuldeiser, noch voor de schuldenaar: de invorderingsprocedures en de kosten en interesten blijven lopen, zodat de bemiddelaar de situatie niet kan "bevriezen".
- Sommige erkende diensten kampen met een **gebrek aan personeel en middelen**, waardoor ze niet binnen een redelijke termijn kunnen reageren op de hulpvragen van cliënten. Ook voor het aanleren van een gezond budgetbeheer ontbreken vaak de tijd en middelen.

Een versterking van de actuele minnelijke schuldbemiddeling – Voorstellen

Zoals eerder vermeld, mogen wettelijk gezien ook advocaten en gerechtsdeurwaarders de minnelijke schuldbemiddeling beoefenen, naast de erkende openbare en particuliere instellingen.

Minnelijke schuldbemiddeling is evenwel vooral het domein geweest van openbare en particuliere erkende diensten en blijft dat ook, maar gerechtsdeurwaarders en advocaten tonen er steeds meer belangstelling voor. Zij wensen duidelijk een plaats in deze nichemarkt met een meer procedurele aanpak die evenwel ook duurder uitvalt voor de schuldenaar.

Ondanks de vastgestelde problemen beschreven in het vorige onderdeel, stellen we vast op het terrein:

- De minnelijke schuldbemiddeling zoals die vandaag wordt toegepast, **bereikt** in de meeste gevallen **haar doelstellingen**.
- Dankzij haar **flexibiliteit** past minnelijke schuldbemiddeling zich aan aan de soms ingewikkelde en veranderende situaties van bepaalde schuldenaars.

De moeilijkheden die zich in sommige dossiers voordoen, kunnen worden opgelost, niet met het invoeren van een geheel nieuwe procedure maar simpelweg met het toevoegen van **enkele wettelijke instrumenten en aanpassingen**. Die zouden het mogelijk maken tot een globaal afbetalingsplan met alle schuldeisers te komen - en indien nodig op te leggen - en zo nog vaker de minnelijke schuldbemiddeling tot een goed einde brengen.

Het is daarbij ook van belang goede praktijken van de minnelijke schuldbemiddeling te veralgemenen en wettelijk te omkaderen, en om de praktijken op **federaal niveau** te harmoniseren. Elke persoon in financiële moeilijkheden moet dezelfde garanties krijgen en over dezelfde instrumenten beschikken, of hij zich nu tot een erkende instelling voor schuldbemiddeling, een advocaat of een deurwaarder wendt.

Hieronder schetsen we de procedure voor minnelijke schuldbemiddeling die de IESB's vandaag toepassen. Bij elke stap doen we aanbevelingen voor het **wettelijk kader** dat volgens ons nodig is om voor de burger een kwaliteitsvolle dienstverlening te garanderen, ongeacht wie in zijn dossier optreedt. We stellen voor om in het **Wetboek van Economisch Recht een nieuw hoofdstuk** op te nemen met de algemene opdrachten en de omkadering van de bemiddelaar die bevoegd is om de minnelijke schuldbemiddeling uit te oefenen.

De procedure voor minnelijke schuldbemiddeling bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Eisen inzake opleiding en onpartijdigheid
2. Toegang tot de procedure
3. Openen van het dossier
4. Eerste gesprek(ken)
5. Contact met de schuldeisers en ontvangst van de aangiften van schuldvordering
6. Controle van de gegrondheid van de schulden en de afrekeningen
7. Opstellen van een afbetalingsplan
8. Onderhandelen
9. Uitvoering en opvolging

1. Eisen inzake opleiding en onpartijdigheid

De uitoefening van de minnelijke schuldbemiddeling is voorbehouden aan:

- 1° advocaten, ministeriële ambtenaars of gerechtelijke mandatarissen in de uitoefening van hun beroep of ambt;
- 2° daartoe door de bevoegde overheid erkende instellingen.

In tegenstelling tot erkende instellingen zijn advocaten, gerechtsdeurwaarders en gerechtelijke mandatarissen niet onderworpen aan enige verplichting inzake erkenning, opleiding of toezicht.

Aanbevelingen

Harmoniseer de regelgeving voor de erkenning om de minnelijke schuldbemiddeling te mogen beoefenen.

Wij stellen voor dat de bemiddelaars worden opgenomen in een **lijst van minnelijke schuldbemiddelaars**, die bijgehouden wordt door de FOD Economie. Die lijst moet publiek toegankelijk zijn op de website van de FOD Economie. De FOD Economie neemt in die lijst alleen schuldbemiddelaars op die relevante beroepservaring kunnen aantonen of die een specifieke opleiding hebben gevolgd om hun beroep in goede omstandigheden uit te oefenen.

De FOD Economie is dan bevoegd om **klachten** van schuldenaars over de uitoefening van de minnelijke schuldbemiddeling te **onderzoeken**. Haar onderzoeksbevoegdheden hebben uitsluitend betrekking op de aangerekende

honoraria (indien de minnelijke schuldbemiddeling betalend zou worden), de minimale stappen van de minnelijke schuldbemiddeling, en het gebruik van de modeldocumenten uit het koninklijk besluit. Als die beginselen niet worden nageleefd, kan de minnelijke schuldbemiddelaar voor een periode van ten minste twee maanden worden **geschrap**t van de lijst.

Voor elke andere klacht (bijvoorbeeld inzake deontologie) moet de schuldenaar zich dan wenden tot de hiërarchisch hogere verantwoordelijke binnen de sociale dienst, de orde van advocaten, de kamer der gerechtsdeurwaarders of de toezichthoudende overheid.

De minnelijke schuldbemiddelaar moet een **gespecialiseerde opleiding** en **bijscholing** volgen. De Koning bepaalt de inhoud en de periodiciteit van die opleidingen. De basisopleiding omvat:

- een juridische opleiding om de wettelijkheid en gegrondheid van schuldvorderingen te kunnen nagaan;
- een maatschappelijke opleiding over het opstellen van een budget en het garanderen van sociale rechten;
- een opleiding over psychosociale aspecten m.b.t. schuldoverlast en armoede;
- training in communicatieve vaardigheden.

De schuldbemiddelaar moet garanties van **onafhankelijkheid** tegenover alle betrokken partijen bieden⁸. Een advocaat of gerechtsdeurwaarder mag niet tussenkomen voor een van de schuldeisers, vóór noch na de bemiddeling. Bij een erkende instelling moet de dienst of persoon die belast is met het schuldbemiddelingsdossier gescheiden en onafhankelijk optreden van de dienst die belast is met de eventuele invordering van een schuld bij de schuldenaar. De minnelijke schuldbemiddelaar moet op eigen initiatief weigeren om op te treden als zo een onvereenigbaarheid zich voordoet.

De minnelijke schuldbemiddelaar is gebonden aan het **beroepsgeheim**. Het is hem verboden de informatie die hij in het kader van zijn opdracht ontvangt, met derden te delen. Met de schuldeisers deelt hij enkel de noodzakelijke informatie, zoals vastgelegd in de schuldbemiddelingsovereenkomst. Indien nodig deelt hij met de rechtbank gegevens uit het verzoekschrift en het dossier met de stukken, en de nodige gevraagde aanvullende informatie, voor zover hij daarover beschikt (zie hieronder). Dat alles onder voorbehoud dat de schuldenaar ermee akkoord gaat.

⁸ Zoals het kader dat werd ingevoerd voor burgerlijke en commerciële bemiddeling in de wet van 21 februari 2005: *De bemiddelaar moet onafhankelijk en onpartijdig zijn. Hij kan niet optreden als bemiddelaar in geschillen waarin hij is tussengekomen of tussenkomt, in welke hoedanigheid dan ook, voor een van de partijen, beide partijen of hun naasten. Het is hem verboden een bemiddelingsopdracht te aanvaarden indien hij, om welke reden dan ook, niet kan garanderen dat hij zich onafhankelijk en onpartijdig zal kunnen gedragen ten aanzien van de partijen of personen die, rechtstreeks of onrechtstreeks, betrokken zijn bij deze bemiddeling of het betreffende geschil. De bemiddelaar kan niet tussenkomen (hetzij als raadsman, noch als gerechtsdeurwaarder voor een van de partijen) in het kader van het geschil dat hij heeft moeten behandelen. Hij kan dat verder niet doen, in een ander dossier, vóór het verstrijken van een termijn van twee jaar vanaf het einde van de bemiddeling. Wanneer de bemiddelaar het beroep van gerechtsdeurwaarder, advocaat of bemiddelaar samen met andere personen, in welke vorm dan ook, uitoefent, strekken de oorzaken van belangenverstrengeling zich uit tot deze andere personen. De bemiddelaar die tijdens de bemiddeling meent zijn onafhankelijkheid en onpartijdigheid niet meer te kunnen garanderen, informeert partijen en beëindigt zijn opdracht, echter zonder opgave van redenen.*

2. Toegang tot de procedure

Minnelijke schuldbemiddeling is een dienstverlening die openstaat voor alle personen, ongeacht hun sociaal-professioneel statuut (werknemer, uitkeringsgerechtigde, zelfstandige, enz.), het bedrag en de aard van hun inkomsten en schulden, hun nationaliteit. De aanvraag tot minnelijke schuldbemiddeling kan enkel op vrijwillige basis.

Aanbevelingen

Beperk de toegang tot de minnelijke schuldbemiddeling niet, noch in rechte (door bepaalde profielen van personen met schuldoverlast uit te sluiten) noch in feite (door de toegang de facto voor te behouden aan schuldenaars die hun schulden in hoofdsom binnen een bepaalde termijn kunnen aflossen).

Zulke drempels bieden geen oplossing voor de meeste mensen die momenteel een beroep doen op de erkende diensten voor schuldbemiddeling⁹. We hebben het dan over de invoering van een procedure die alleen geldt voor personen van wie het inkomen een bepaalde drempel overschrijdt (zoals bij de procedure voor de centralisatie van schulden) of voor wie in staat is om binnen vijf jaar de volledige hoofdsom terug te betalen (zoals bij schuldcoaching)¹⁰.

De minnelijke schuldbemiddeling moet toegankelijk zijn voor **alle natuurlijke personen** met een schuldensituatie, dat wil zeggen: personen die niet in staat zijn hun vervallen of te vervallen schulden te betalen. Wij zien ook geen reden om zelfstandigen uit te sluiten van de minnelijke schuldbemiddeling.

In veel situaties kan de minnelijke schuldbemiddelaar uiteindelijk toch een oplossing vinden voor personen die oorspronkelijk insolvent waren. Met name via een verhoging van de inkomsten, ook door sociale steun, kunnen schulden uiteindelijk dan toch afbetaald worden. Mensen zonder middelen mogen daarom niet bij voorbaat uitgesloten worden. Bovendien moet de schuldbemiddelaar, na grondige analyse van het budget, de schuldeisers kunnen verwittigen dat de schuldenaar tijdelijk insolvent is om zo onnuttige en contraproductieve beslagen op roerende goederen te vermijden.

De minnelijke schuldbemiddeling kan alleen door de schuldenaar en op zijn verzoek worden opgestart. Het is essentieel dat de schuldenaar vrij kan kiezen wie zijn schuldbemiddelaar wordt.

⁹ Zie « [Kritisch advies bij de nieuwe oplossingen en initiatieven om de overmatige schuldenlast bij particulieren een halt toe te roepen](#) »

¹⁰ Volgens de door het OKS en SAM uitgevoerde enquêtes worden de IESB's hoofdzakelijk aangesproken door alleenstaanden zonder kinderen (eenpersoonshuishoudens): 42,8% in Wallonië en 48,4% in Vlaanderen. De gezinnen die een beroep doen op een IESB behoren tot de categorie van de laagst opgeleiden. Een laag opleidingsniveau verhoogt het armoederisico en vormt tegelijkertijd een belemmering voor de toegang tot de arbeidsmarkt. Ondanks aanzienlijke verschillen in de werkloosheid- of arbeidsongeschiktheidspercentages tussen de twee gewesten, is het merendeel van de personen die hulp zoeken bij erkende instellingen werkloos (meer dan 70%). Waalse gezinnen die een IESB raadplegen, zijn duidelijk harder getroffen door financiële armoede dan de rest van de bevolking. Zo leefde in 2018 meer dan de helft (51,2%) van de gezinnen in bemiddeling onder de armoedegrens. Deze gegevens zijn niet beschikbaar voor het Vlaamse Gewest. Volgens de gegevens van het OKS zijn de twee meest voorkomende oorzaken van blijvende financiële moeilijkheden een structureel te laag inkomen en tegenslagen in het leven.

3. Opening van het dossier

De IESB legt aan de schuldenaar uit wat de plichten en verplichtingen voor elke partij zijn, en welk mandaat hij precies aan de IESB geeft om met de schuldeisers te onderhandelen. Als de schuldenaar de voorwaarden aanvaardt, ondertekent hij gewoonlijk een overeenkomst¹¹.

In Wallonië en Vlaanderen is het sluiten van een overeenkomst verplicht. Het ontbreken van een wettelijk kader voor de uitoefening van de schuldbemiddeling verklaart waarom zo'n overeenkomst noodzakelijk is. In een overeenkomst worden de verbintenissen van de partijen schriftelijk vastgelegd, wat de tussenkomst van de bemiddelaar kracht bijzet.

Aanbevelingen

Veralgemeen het gebruik van de overeenkomst, ongeacht het soort schuldbemiddelaar of het gewest. Leg **één enkel model van overeenkomst** op dat de minimale rechten en plichten van elke partij bevat, het mandaat van de bemiddelaar, de principes en regels voor de verwerking en het delen van persoonsgegevens (AVG), enz. Leg dit vast in een koninklijk besluit. Is de minnelijke schuldbemiddeling betalend, vermeld dan in de overeenkomst ook de kosten en honoraria van de minnelijke schuldbemiddelaar — die uiteraard in overeenstemming moeten zijn met de wet.

De schuldbemiddelaar zou ook een **bericht van minnelijke bemiddeling** moeten kunnen opstellen als hij dat nodig vindt voor het goed beheer van het dossier, met de uitdrukkelijke schriftelijke instemming van de schuldenaar. Dat bericht moet de bemiddelaar zelf in het Centraal Bestand van Beslagberichten (CBB) registreren. Daardoor krijgt de schuldenaar **een betalingsuitstel van meerdere maanden** (ten minste 4 maanden) waarin de schuldinvordering wordt opgeschort en nieuwe beslagen (gericht op tenuitvoerlegging in natura of op de betaling van een geldsom) verboden zijn. Het bericht van bemiddeling zou evenwel ook een grond tot schorsing van de verjaring vormen.

De schorsing van de verjaring vormt dan een tegemoetkoming aan de schuldeisers die hun gedwongen uitvoering niet kunnen voortzetten.

Maar:

- Als er voor roerende goederen al een verkoopdag is vastgesteld, zou de schuldeiser kunnen doorgaan met de verkoop en zou de deurwaarder moeten overgaan tot een klassieke verdeling.
- Als voor in beslag genomen onroerende goederen het lastenboek al is opgemaakt en de partijen zijn opgeroepen om er kennis van te nemen, zou de gedwongen verkoop normaal kunnen doorgaan en zou de notaris moeten overgaan tot een klassieke verdeling.
- Lopende derdenbeslagen en overdrachten zouden niet worden opgeschort door het bericht van schuldbemiddeling.

Het opstellen van een bericht van minnelijke schuldbemiddeling vormt slechts een optie voor de schuldbemiddelaar (mits uitdrukkelijke instemming van de schuldenaar). De start van de minnelijke schuldbemiddeling zou niet automatisch leiden tot de registratie van een bericht van minnelijke schuldbemiddeling in het CBB. Voor iemand die niet geregistreerd

¹¹ De overeenkomst is alleen verplicht in Wallonië en Vlaanderen.

wil worden of voor wie die registratie niet noodzakelijk is (lage schuldenlast die kan worden opgelost via kortlopende afbetaalregelingen) moet het immers mogelijk blijven om buiten elk formeel kader een beroep te kunnen doen op de diensten van een minnelijke bemiddelaar (zoals ook nu het geval is).

Daartoe moeten minnelijke schuldbemiddelaars (zoals reeds het geval is voor gerechtelijke bemiddelaars) **toegang** krijgen **tot het CBB**, waarbij zij ook alle in het bestand opgenomen gegevens over de schuldenaar kunnen raadplegen.

De opdracht van de minnelijke schuldbemiddelaar kan vóór het verstrijken van de periode van betalingsuitstel worden beëindigd: omdat met alle schuldeisers een akkoord is bereikt, of omdat de schuldenaar of de schuldbemiddelaar hun samenwerking hebben beëindigd voordat een akkoord is bereikt. In dat geval schrapt de bemiddelaar het bericht van minnelijke schuldbemiddeling uit het CBB. Het bericht zou automatisch worden geschrapt aan het einde van de periode van betalingsuitstel.

Voordat een nieuw bericht van minnelijke schuldbemiddeling in het CBB kan worden geregistreerd, moet de schuldenaar een redelijke termijn (bijvoorbeeld 6 maanden) laten verstrijken. De schuldenaar zou wel een nieuwe minnelijke schuldbemiddeling kunnen opstarten, maar dan zonder het voordeel van opschorting van de invorderingen.

4. Eerste gesprek(ken)

Tijdens het eerste gesprek (of gesprekken) neemt de schuldbemiddelaar kennis van de financiële, familiale en sociale situatie van de schuldenaar. Hij onderzoekt en stelt met de schuldenaar het budget vast dat nodig is om hem een leven in overeenstemming met de menselijke waardigheid te garanderen. De bemiddelaar maakt een eerste selectie van de ontvangen documenten, stelt mogelijke oplossingen vast en geeft de schuldenaar de nodige uitleg over de bestaande maatschappelijke bijstand, de mogelijke procedures en het verloop van de behandeling van zijn dossier. De eventuele (uitzonderlijke) kosten die ten laste van de schuldenaar zullen vallen, worden uitgelegd en toegelicht. Sommige erkende instellingen (zoals vzw's of CAW's) mogen namelijk de werkelijke kosten declareren (bijv. portkosten).

Aanbevelingen

Voor het goede verloop van de schuldbemiddeling, en opdat alle minnelijke schuldbemiddelaars eenzelfde methode zouden hanteren, is het heel belangrijk om de inkomsten en uitgaven van het gezin volledig in kaart te brengen. Dat maakt het mogelijk een realistisch budget op te stellen in overeenstemming met de menselijke waardigheid. Het is ook belangrijk dat de schuldenaar naar behoren wordt ingelicht. Gebrek aan informatie of zelfs een verkeerd begrip van het proces waarbij hij of zij betrokken is, is een van de redenen waarom van schuldbemiddeling wordt afgezien of waarom die mislukt.

Leg daarom een modeldocument vast bij **Koninklijk Besluit** met **de minimale informatie** die de schuldbemiddelaar tijdens het eerste gesprek moet verstrekken (kosten van de procedure, andere mogelijke procedures, bestaande maatschappelijke steun, het verloop van de minnelijke schuldbemiddeling, enz.). Dat garandeert een uniforme communicatie met de schuldenaars.

Met betrekking tot het budget is het ook nodig om ook een gestandaardiseerd¹² **budgetrooster** te voorzien dat verplicht gebruikt moet worden, waardoor de bemiddelaar elke daarin voorziene post moet onderzoeken. Het doel is dat het budget op die manier zal overeenstemmen met de werkelijke behoeften van de schuldenaar en zijn gezin. Het principe van de menselijke waardigheid is van groot belang en moet de maatstaf zijn voor de schuldbemiddelaar bij al zijn beslissingen bij het beheer van het dossier.

De procedure moet bij voorkeur **kosteloos** zijn. Als de schuldenaar toch een vergoeding moet betalen, moet die **minimaal zijn en bij wet vastgesteld**. Die eventuele vergoeding moet tijdens het eerste gesprek ook aan de schuldenaar worden meegedeeld en uitgelegd. Een betalende procedure zou uiteraard het budget van de schuldenaar verminderen, het aandeel verkleinen dat hij kan besteden aan de aflossing van zijn schulden en de afbetalingstermijn verlengen. Die kosten moeten ook worden vermeld in het document met de minimale informatie.

5. Contact met de schuldeisers en ontvangst van de aangiften van schuldvordering

De volgende stap is dat de IESB de verschillende schuldeisers schriftelijk meedeelt dat haar dienst de schuldenaar nu begeleidt en over een mandaat beschikt. De IESB vraagt bij de schuldeisers een actuele afrekening op, en de nodige documenten om de schuld te kunnen controleren (overeenkomst, facturen, ingebrekestellingen, enz.). De brief moet duidelijk vermelden dat het schrijven onder alle voorbehoud gebeurt, zodat het bestaan zelf van de schuld, het bedrag ervan (geheel of gedeeltelijk) of de geldigheid ervan later kunnen worden betwist.

¹² In dit rooster moeten alle posten worden opgenomen die noodzakelijk zijn om volwaardig te kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven (zie in dit verband de studies van CEBUD (<https://www.cebud.be/>) en de hoorzittingen in de Kamer in het kader van wetsvoorstel 2505 (<http://www.lachambre.be/media/index.html?language=fr&sid=55U2785>)).

Aanbevelingen

Leg **bij koninklijk besluit een document** vast waarmee de minnelijke schuldbemiddelaar de betrokken schuldeisers op de hoogte brengt van zijn tussenkomst. Daarin informeert hij hen over zijn opdracht en verzoekt hij hen om:

- hun **aangifte van schuldvordering binnen een maand** in te dienen, uitgesplitst over hoofdsom, bijkomende kosten en interesten, en de eventuele kosten die al zijn gemaakt voor de gerechtelijke invordering;
- een overzicht te geven van de betalingen die de schuldenaar al heeft uitgevoerd;
- **bewijsstukken** voor te leggen van het bestaan van de vordering in al haar onderdelen.

Dient de schuldeiser geen aangifte van schuldvordering in, dan neemt de bemiddelaar in zijn ontwerpplan het onbetwistbaar verschuldigd gedeelte op van het bedrag vermeld in de laatste afrekening (in hoofdsom, interesten en kosten) die de schuldenaar heeft ontvangen.

6. Controle van de gegrondheid van de schulden en de afrekeningen

De bemiddelaar controleert, op basis van de door de schuldeisers voorgelegde documenten en afrekeningen, de wettigheid, de reden, de gegrondheid, de verjaring, de bedragen... en bepaalt het onbetwistbaar verschuldigd gedeelte dat de schuldenaar aan de schuldeiser zal moeten betalen. In geval van betwisting stelt hij de schuldeiser in kennis van de juridische argumenten die de schuldenaar tegen hem kan aanvoeren. Zo nodig informeert de bemiddelaar de schuldenaar over de rechtsmiddelen die hem ter beschikking staan.

De bemiddelaar kan ook met de schuldeisers onderhandelen over een opschorting van de middelen van tenuitvoerlegging of een eventuele kwijtschelding van schulden ten gunste van de schuldenaar (met name wat betreft de interesten, kosten en boetes, enz.). De schuldeiser is uiteraard niet verplicht om daarop in te gaan. Het is allemaal een kwestie van onderhandelen.

Aanbevelingen

De schuldbemiddelaar kan gebruik maken van de periode van uitstel van betaling om:

- in samenwerking met de schuldenaar de inventaris van de schulden op te maken;
- de afrekeningen van de schuldeisers in ontvangst te nemen;
- de wettigheid van de gevorderde bedragen te onderzoeken;
- een budget op te stellen voor de schuldenaar, dat een leven in overeenstemming met de menselijke waardigheid mogelijk maakt;
- een afbetalingsplan voor te stellen aan de schuldeisers.

Het behoort tot de opdracht van de IESB om de **wettigheid van de schuldvorderingen en de juistheid van de afrekeningen** na te gaan. Breid die verplichting dus uit tot alle minnelijke schuldbemiddelaars. De bemiddelaar brengt de schuldenaar op de hoogte van zijn bevindingen. Op verzoek van de schuldenaar kan de bemiddelaar eventuele betwistingen aanklaarten bij de schuldeisers. Slagen de partijen er niet in om tot een akkoord te komen, dan informeert de minnelijke schuldbemiddelaar de schuldenaar over de

maatregelen die de schuldenaar of de schuldeiser verder kunnen nemen om het geschil op te lossen.

7. Opstellen van een afbetalingsplan

Zodra het bedrag van de schuldenlast bekend is, bepaalt de bemiddelaar het gedeelte dat beschikbaar is voor de aflossing van de schulden. Hij kan daarbij voorrang geven aan de afbetaling van schulden die verband houden met de menselijke waardigheid, of van kleinere bedragen, hij kan in hogere maandelijkse afbetalingen voorzien voor bepaalde schuldeisers, enz. Er bestaan geen regels voor het opstellen van een afbetalingsplan. De bemiddelaar houdt rekening met alle belangen en legt de schuldeiser de bijzondere redenen uit die hem tot de voorgestelde maandelijkse afbetaling doen besluiten.

Aanbevelingen

Laat de minnelijke schuldbemiddelaar **een globaal afbetalingsplan** opstellen voor de schuldenaar, dat rekening houdt met het beschikbare gedeelte van het eerder opgestelde budget. Zo nodig bevat die regeling alleen de terugbetaling van onbetwiste schulden of van het onbetwistbaar verschuldigd gedeelte ervan. Voor betwiste schulden kan een provisie worden aangelegd in afwachting van de regeling van het geschil.

Dat afbetalingsplan hoeft niet noodzakelijk de gelijkheid van de schuldeisers te respecteren, noch moet het in de terugbetaling van alle schulden in hoofdsom, interesten en kosten voorzien. De bemiddelaar kan, als hij dat redelijk en nodig acht, een afbetalingsplan voorstellen dat de **kwijtschelding van een deel van de schulden** omvat. Hij zou ook prioriteit kunnen geven aan een of meer schuldeisers, meer bepaald als die schulden de **menselijke waardigheid** van de schuldenaar in gevaar brengen of als het om een kleiner bedrag gaat. In bepaalde gevallen moet het ook mogelijk zijn om afbetalingen jaarlijks in plaats van maandelijks uit te voeren enz. Het is belangrijk dat de minnelijke schuldbemiddelaar zowel tijdens de onderhandelingen als bij het opstellen van het afbetalingsplan een **totale vrijheid** geniet.

Nadat de schuldenaar met het afbetalingsplan heeft ingestemd, ontvangen de betrokken schuldeisers dan (via een bij koninklijk besluit vastgesteld document) een **voorstel tot afbetaling** van hun schuldvordering. Tegelijkertijd worden zij op de hoogte gebracht van het totale bedrag van de schuld en van het beschikbaar gedeelte dat de schuldenaar kan besteden aan de aflossing van de schuld. In het document worden ze ook verzocht om binnen de 15 dagen **uitdrukkelijk** met het voorstel in te stemmen of hun **bezwaren** kenbaar te maken. Om de rechten van de schuldeisers te vrijwaren, wordt het uitblijven van een antwoord gelijkgesteld met de afwijzing van de aanzuiveringsregeling van de minnelijke schuldbemiddelaar.

Om de kosten tot een minimum te beperken, wordt het afbetalingsplan per gewone post of per e-mail aan alle geïdentificeerde schuldeisers toegezonden.

8. Onderhandelen

Wanneer een weigerende schuldeiser het proces van de minnelijke schuldbemiddeling dreigt te hypothekeren, bijvoorbeeld door een loonbeslag te in stand te houden, moet de bemiddelaar al zijn knowhow gebruiken om de schuldeiser ervan te overtuigen dat de voorgestelde maandelijks afbetaling de enige en beste oplossing is om zijn schuld terugbetaald te krijgen, rekening houdend met de financiële, familiale en sociale situatie van de schuldenaar.

De bemiddelaar beschikt echter over geen enkel dwangmiddel. Daardoor gebeurt het dat een schuldeiser eenvoudigweg niet antwoordt, of druk blijft uitoefenen op de schuldenaar door beslag onder derden of roerend beslag te leggen. Als de bemiddelaar er niet in slaagt een minnelijke oplossing te vinden, zal de schuld exponentieel toenemen en dreigt het hele plan in gevaar te komen.

Aanbevelingen

Maak het mogelijk dat de bemiddelaar, op vraag van de schuldenaar, de zaak met een verzoekschrift **voor de rechter**¹³ brengt als een of meer schuldeiser(s) niet akkoord gaan met het voorstel of indien er geen tijdig antwoord komt van een of meer schuldeiser(s). Hij verzoekt de rechter dan om het plan op te leggen aan de weigerende schuldeiser(s). De indiening van dit verzoekschrift dat als doel heeft een afbetalingsplan op te leggen, heeft een opschortende werking voor nieuwe tenuitvoerleggingsmaatregelen.

De rechter moet alle elementen van het dossier in aanmerking nemen om de redelijkheid van het voorstel van de schuldbemiddelaar te beoordelen. Hij moet dus kunnen beschikken over alle documenten in het dossier van de bemiddelaar. De rechter zou alleen uitspraak doen over de gegrondheid van het plan, en niet over de gegrondheid van de schulden. Het vonnis waarbij hij het afbetalingsplan oplegt, kan zo geen uitvoerbare titel vormen voor de schuldeiser die er nog geen zou hebben. De rechter doet binnen een maand na indiening van het verzoek **uitspraak op basis van de stukken** en roept zo nodig partijen op voor een zitting (de schuldbemiddelaar, de verzoeker en de schuldeiser(s)).

Als de rechter concludeert dat het voorgestelde plan **onredelijk** is, kan hij:

- bijkomende informatie vragen;
- het verzoek om het afbetalingsplan op te leggen eenvoudigweg verwerpen;
- de schuldbemiddelaar opdracht geven om binnen een bepaalde termijn opnieuw te onderhandelen over een plan. Gedurende die periode zouden de weigerende schuldeiser(s) de maatregelen van tenuitvoerlegging niet kunnen hervatten;
- [indien de arbeidsrechtbank bevoegd is] als de schuldenaar ermee instemt en aan de voorwaarden voldoet, hem toelaatbaar verklaren tot de collectieve schuldenregeling en onmiddellijk een gerechtelijke bemiddelaar aanstellen.

9. Uitvoering en opvolging

Zodra het plan is opgesteld, moet de schuldenaar het zelf uitvoeren. Als hij daarbij moeilijkheden ondervindt, kan de schuldenaar verdere hulp krijgen in de vorm van budgetbegeleiding of budgetbeheer.

De schuldenaar wordt niet ontheven van het beheer van zijn vermogen. Hij moet er dus voor zorgen dat de betalingen maandelijks worden gedaan. De dienst voor schuldbemiddeling roept de schuldenaar meestal op regelmatige tijdstippen op, afhankelijk van de ondervonden moeilijkheden, om er zeker van te zijn dat er geen obstakels de correcte uitvoering van het onderhandelde plan in de weg staan.

Als er problemen zijn, kan de bemiddelaar het plan herzien en contact opnemen met de schuldeisers om een oplossing te vinden (tijdelijke opschorting, nieuwe maandelijkse afbetaling, enz.).

¹³ Ofwel de vrederechter, die vertrouwd is met schulden voortvloeiend uit lopende uitgaven en die het gros uitmaken van de schuldenlast van schuldenaars in minnelijke schuldbemiddeling, ofwel de arbeidsrechtbank, die ervaring heeft met de collectieve schuldenregeling.

Aanbevelingen

Laat de bemiddelaar zijn **opdracht beëindigen** als alle schuldeisers met het plan instemmen. Hij hoeft zich dus niet met de betalingen bezig te houden.

Op verzoek van de schuldenaar kan de bemiddelaar het dossier wel openhouden voor follow-up. **Die opvolging mag voor de schuldenaar in geen geval betalend zijn.** De schuldenaar zou ook de mogelijkheid moeten hebben om **budgetbegeleiding of -beheer** aan te vragen bij een sociale dienst¹⁴.

Aan het einde van de minnelijke schuldbemiddeling behoudt de schuldenaar het beheer over zijn inkomen en verricht hij betalingen aan de schuldeisers volgens het overeengekomen plan. Als er betalingen aan een deurwaarder worden gedaan, dan mogen daarvoor geen afkortingsrechten meer aangerekend worden.

De bemiddelaar brengt de schuldenaar op de hoogte van de beëindiging van zijn opdracht met een bij koninklijk besluit vastgelegd document. Dat bevat het opgestelde budgetplan, een overzicht van de schuldeisers en de concrete betalingsmodaliteiten. Hij brengt ook de betrokken schuldeisers op de hoogte met een bij koninklijk besluit vastgesteld document waarin de betalingsmodaliteiten worden bevestigd.

Met deze aanbeveling worden de kosten tot een minimum beperkt en wordt tegelijk de **zelfstandigheid en verantwoordelijkheidszin** van de schuldenaar

Aangescherpt. De bemiddelaar kan later wel nog worden aangesproken door een schuldeiser of door de schuldenaar als er zich **problemen** voordoen bij de **uitvoering van het plan**. Doet een schuldeiser een beroep op hem, dan kan hij het dossier enkel heropenen met instemming van de schuldenaar.

In het laatste verslag wijst de minnelijke schuldbemiddelaar er de schuldenaar en de schuldeisers uitdrukkelijk op dat zij contact met hem moeten opnemen **in geval van problemen** bij de naleving van de gemaakte afspraken, of als het plan niet wordt nageleefd. Als de schuldenaar de afspraken niet nakomt en een schuldeiser neemt daarover schriftelijk contact op met de minnelijke schuldbemiddelaar, dan stuurt die een kopie van de brief naar de schuldenaar. Er kan dan een nieuwe minnelijke schuldbemiddeling worden opgestart als de omstandigheden zodanig veranderd zijn dat een nieuwe financiële inventaris nodig is, of als opnieuw moet worden onderhandeld over het merendeel van de betalingsovereenkomsten. Een aanvullende of nieuwe minnelijke schuldbemiddeling kan alleen worden opgestart met het akkoord van de minnelijke schuldbemiddelaar en de schuldenaar.

Als de minnelijke schuldbemiddelaar binnen de 15 dagen **geen antwoord** krijgt van de schuldenaar en dus niet op de brief van de schuldeiser kan antwoorden, dan wordt de schuldeiser in zijn rechten hersteld. In dat geval kan de schuldeiser zich **rechtstreeks tot de schuldenaar** wenden om hem tot betaling aan te manen, of contact hierover opnemen met de bemiddelaar. De schuldenaar krijgt daarbij een termijn van ten minste 15 dagen voor verdere stappen worden gezet om de schuld in te vorderen.

De minnelijke schuldbemiddeling kan **vervroegd worden beëindigd**:

¹⁴ De modaliteiten en voorwaarden voor een maatschappelijke opvolging of budgetbegeleiding of -beheer moeten naar onze mening niet in het Wetboek van Economisch Recht worden vastgelegd. Dit zijn taken die onder sociale bijstand vallen. Het is dus aan de regionale overheden om deze kwestie te regelen door, indien nodig, aan de diensten voor schuldbemiddeling de verplichting op te leggen om budgetbeheer of budgetbegeleiding aan te bieden.

- Op verzoek van de schuldenaar;
- Bij beslissing van de minnelijke schuldbemiddelaar:
 - Ofwel omdat de schuldenaar niet loyaal meewerkt;
 - Ofwel omdat de bemiddelaar zijn functie niet meer kan uitoefenen.

Als er geen afbetalingsplan kon worden overeengekomen vóór de beëindiging van de bemiddeling, dan brengt de minnelijke schuldbemiddelaar de reeds gecontacteerde schuldeisers daarvan op de hoogte.

10. Tot slot

Het is belangrijk te onderstrepen dat geen enkel van de voorstellen die vandaag op tafel liggen een (afdoende) oplossing biedt voor de insolvabele schuldenaar die over geen enkele aflossingscapaciteit beschikt. Bij de voorziene hervormingen moet ook met deze problematiek rekening gehouden worden.

De overmatige schuldenlast bij particulieren moet ook preventief worden aangepakt door de armoede in België te bestrijden.

Tot slot moet ook een herziening van de CSR en de minnelijke en gerechtelijke invordering van consumentenschulden worden vooropgesteld. Enkel een transversale hervorming kan een oplossing bieden aan de globale problematiek van schulden. Wij verwijzen graag naar onze andere gezamenlijke aanbevelingen die elk van deze materies behandelen.

Bijlage - Tabel met de voorwaarden voor de erkenning (en subsidie) van de instellingen erkend voor schuldbemiddeling

	Eentalig Franstalig Gewest¹⁵	Eentalig Nederlandstalig Gewest^{16 17}	Eentalig Duitstalige Gemeenschap¹⁸	Tweetalig Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Bevoegde overheid	Waals Gewest (RW)	Vlaams Gewest (VG)	Duitstalige Gemeenschap (DG)	- Franse Gemeenschapscommissie (FGC¹⁹) - Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC²⁰) - en Vlaamse Gemeenschap (VG)
Doorlopende overheidssubsidie, specifiek voor schuldbemiddeling ²¹	Ja (onder specifieke voorwaarden ²²)	Neen	Ja	- GGC: ja²³ - FGC: subsidie voor twee voltijds equivalente maatschappelijk werkers

¹⁵ Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid (CWASS), art. 118 tot 130/1 en Waals reglementair wetboek voor sociale actie en gezondheid (CRWASS), art. 133 tot 182.

¹⁶ Decreet van 24 juli 1997 houdende regeling tot erkenning en subsidiëring van de instellingen voor schuldbemiddeling en Besluit van de Vlaamse Regering van 25 maart 1997 tot uitvoering van het decreet van 24 juli 1996 houdende regeling tot erkenning en subsidiëring van de instellingen voor schuldbemiddeling

¹⁷ H. LEDEGEN, *Vlaamse gezinnen in budget- en/of schuldhulpverlening*, steunpunt Mens en Samenleving, Borgerhout, 2021 :

https://www.samvzw.be/sites/default/files/2021-12/Vlaamse_gezinnen_in_budget_en_of_schuldhulpverlening_Cijfergegevens_2017_2020_Basisrapport_DEF%20%28002%29.pdf.

¹⁸ Decreet van de Raad van de Duitstalige Gemeenschap van 29 april 1996 betreffende de schuldbemiddeling en de afbetaling van schulden en besluiten van de Regering van de Duitstalige Gemeenschap van 4 augustus 2005 betreffende het Fonds voor afbetaling van schulden en van 15 juni 2004 betreffende schuldbemiddeling, en programmadecreet van de Duitstalige Gemeenschap van 25 februari 2013.

¹⁹ Decreet van de Vergadering van de Franse Gemeenschapscommissie van 5 maart 2009 betreffende het aanbod van ambulante diensten in de domeinen van de sociale actie, het gezin en de gezondheid en besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie van 4 juni 2009 houdende toepassing van het decreet van 5 maart 2009 betreffende het aanbod van ambulante diensten in de domeinen van de sociale actie, het gezin en de gezondheid.

²⁰ Ordonnantie van de Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van 7 november 1996 betreffende de erkenning van instellingen voor schuldbemiddeling en besluit van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van 15 oktober 1998 betreffende de erkenning, de opleiding van het personeel en de kostprijs van de bemiddeling van de instellingen voor schuldbemiddeling.

²¹ In deze tabelregel werd geen rekening gehouden met de subsidies waar de diensten voor schuldbemiddeling onrechtstreeks van genieten en die worden toegekend aan de OCMW's krachtens de (federale) wet van 4 september 2002 houdende toewijzing van een opdracht aan de openbare centra voor maatschappelijk welzijn inzake de begeleiding en de financiële maatschappelijke steunverlening aan de meest hulpbehoevenden inzake energielevering (beter bekend als het 'Energiefonds').

²² Art. 144 tot 154 van het Waalse Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid (CRWASS).

²³ Naast de federale subsidie die voortvloeit uit de wet van 4 september 2002 ('Energiefonds') genieten de door de GGC erkende OCMW's sinds 2008 ook van een gewestelijke subsidie voor opdrachten uitgevoerd in het kader van de ordonnanties betreffende gas en elektriciteit.

	Eentalig Franstalig Gewest ¹⁵	Eentalig Nederlandstalig Gewest ^{16 17}	Eentalig Duitstalige Gemeenschap ¹⁸	Tweetalig Brussels Hoofdstedelijk Gewest
				per dienst en 1/3 voltijds equivalent jurist²⁴. - VG: eenmalige subsidie van de Vlaamse regering voor één voltijds equivalent in het kader van gesubsidieerde regionale samenwerkingsprojecten ter verbetering van de kwaliteit van de schuldhulpverlening, met inbegrip van de preventie van overmatige schuldenlast, - VG: subsidie voor één voltijds equivalent jurist op basis van een overeenkomst met de Vlaamse Gemeenschapscommissie²⁵.
Aantal erkende instellingen voor Schuldbemiddeling	215 instellingen waarvan 16 particuliere diensten (vzw's) en 199 openbare (OCMW's, verenigingen)	313 instellingen, Waarvan 298 OCMW's, 11 Centra Algemeen	4 instellingen waarvan 2 OCMW's, 1 vereniging van OCMW's en de VSZ.	33 diensten waarvan: - 6 erkend door de FGC, - 1 CAW erkend door de VGm

²⁴ Bron: Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Memorandum 2014. Evolutie van de schuldoverlast en bijsturing van het beleid ter bestrijding van schuldoverlast, 2014, Brussel.

²⁵ Bron: idem.

	Eentalig Franstalig Gewest¹⁵	Eentalig Nederlandstalig Gewest^{16 17}	Eentalig Duitstalige Gemeenschap¹⁸	Tweetalig Brussels Hoofdstedelijk Gewest
	Van OCMW's (ook wel Hoofdstuk XII ²⁶ genoemd en een ION ²⁷). Hiervan kregen 198 in 2021 een subsidie van het Waals Gewest.	Welzijnswerk ²⁸ (CAW ²⁹) en 4 verenigingen van OCMW's.		- 26 erkend door de GGC (waaronder alle OCMW's). 32 bemiddelen effectief in Schulden (6 erkend door de FGC, 25 erkend door de GGC, 1 erkend door VGm) ³⁰ .
Aantal behandelde schuldbemiddelingsdossiers (Minimumschatting)^{31 32}	Meer dan 20 000 dossiers	Meer dan 30179 dossiers ³³	Meer dan 315 dossiers	Meer dan 7800 dossiers ³⁴

²⁶ De verenigingen van OCMW's (ook hoofdstuk XII genoemd) zijn verenigingen die vallen onder de regels van de organieke wet op de OCMW's van 8 juli 1976. Deze wet voorziet in de mogelijkheid voor de OCMW's om een vereniging te vormen met één of meer andere OCMW's, met andere overheidsdiensten en/of met rechtspersonen die geen winstoogmerk hebben, om een van de taken uit te voeren die bij diezelfde wet aan de OCMW's zijn toevertrouwd.

²⁷ Een instelling van openbaar nut (ION) is een onafhankelijke overheidsinstantie (bron: Centrum voor Sociaal-politiek Onderzoek en Informatie - CRISP).

²⁸ De centra voor globale sociale actie zijn centra voor algemene sociale dienstverlening die als doel hebben om de banden tussen hun begunstigden en de samenleving te verbeteren. Ze proberen hun begunstigden een betere toegang te verschaffen tot grondrechten en tot sociale, medische, economische, culturele en andere voorzieningen.

²⁹ "Centra Algemeen Welzijnswerk".

³⁰ Het verschil tussen het aantal erkende diensten en het aantal diensten dat 'actief' is op het vlak van schuldbemiddeling is te wijten aan het feit dat de GGC ambtshalve elk OCMW van de 19 Brusselse gemeenten heeft erkend, hoewel bepaalde van hen niet in schulden bemiddelen of een overeenkomst hebben gesloten met andere diensten voor schuldbemiddeling die op hun grondgebied actief zijn. Hoewel de overheidsdiensten ze allemaal als erkende instellingen meetellen, zijn ze in de praktijk niet allemaal als dienst voor schuldbemiddeling actief.

³¹ C. JEANMART, *Les avocats et les institutions agréées pratiquant la médiation de dettes en Belgique : Profils et spécificités régionales*, Observatoire du crédit et de l'endettement, Marchienne-au-Pont, 2015: <https://observatoire-credit.be/storage/156/Article-profil-m%C3%A9diateurs-comparaison-r%C3%A9gions-FR-pour-site.pdf>.

³² We hebben geen rekening gehouden met de dossiers behandeld door deze instellingen die uitsluitend in verband stonden met budgetbeheer en budgetbegeleiding.

³³ De gegevens van het CAW Brussel dat door de Vlaamse Gemeenschap erkend is en actief is op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, werden niet meegerekend.

³⁴ Gegevens verzameld op basis van een rechtstreekse enquête bij de erkende DSB's in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waaraan 29 (van de 32 Brusselse) diensten hebben deelgenomen en op basis van gegevens van het CAW Brussel dat door de Vlaamse Gemeenschap erkend is en actief is op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze gegevens hebben dus betrekking op 30 van de 32 erkende diensten.

	Eentalig Franstalig Gewest¹⁵	Eentalig Nederlandstalig Gewest^{16 17}	Eentalig Duitstalige Gemeenschap¹⁸	Tweetalig Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Minimale samenstelling van een IESB	• Een maatschappelijk assistent die verplicht <i>en</i> exclusief een gespecialiseerde opleiding in schuldbemiddeling heeft gevolgd; • Een advocaat of jurist die ook een specifieke opleiding in schuldbemiddeling heeft gevolgd.	• Een maatschappelijk werker die een gespecialiseerde opleiding van ten minste 60 uur heeft gevolgd of met ten minste drie jaar relevante beroepservaring in deze materie; • Een licentiaat/master in de rechten met eenzelfde opleiding of beroepservaring, of een overeenkomst met een licentiaat/master in de rechten die aan ten minste één van deze voorwaarden voldoet, of een overeenkomst met een balie.	/ ³⁵	• Een maatschappelijk assistent die een gespecialiseerde opleiding heeft gevolgd of met beroepservaring; • Een jurist die een gespecialiseerde opleiding heeft gevolgd of met beroepservaring op het gebied van schuldbemiddeling.

³⁵ Er is een kader voorzien voor de Verbraucherschutzzentrale maar niets specifiek voor de instellingen voor schuldbemiddeling. De enige eis is dat de persoon die in contact komt met het publiek een goede kennis van het Duits moet hebben.